

GRAĐANSKOPRAVNI OSNOVI ODGOVORNOSTI STEČAJNOG UPRAVNIKA I DRŽAVE U STEČAJNOM POSTUPKU

REZIME: Stečajni upravnik odgovara ličnom imovinom za štetu prouzrokovanu učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom, a teret dokazivanja takvih kvalifikovanih oblika vinosti je na oštećenom licu. Kada je šteta prouzrokovana običnom nepažnjom – nehatom postoji odgovornost **države – Republike Srbije**, kao pravnog lica za štetu koju prouzrokuje njegov **organ**. Za štetu prouzrokovanu učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom postoji **solidarna odgovornost** stečajnog upravnika i Republike Srbije.

Prigovor u postupku prodaje imovine stečajnog dužnika, **ne utiče na punovažnost izvršene prodaje**, već predstavlja osnov za utvrđivanje odgovornosti stečajnog upravnika ako je **šteta** nastala radnjom stečajnog upravnika u postupku prodaje.

Ključne reči: naknada štete; stečajni postupak; stečajni upravnik; prodaja

Uvod

Zakon o stečaju¹ sadrži posebne odredbe o odgovornosti za štetu, koje predstavljaju odstupanja od opštih pravila o naknadi štete iz Zakona o obligacionim odnosima.

U ovom radu analizirana su pitanja o odgovornosti stečajnog upravnika i upravnika i Republike Srbije za štetu prouzrokovanu učesnicima u postupku i trećim licima, a posebno u slučaju prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica.

* Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, docent i specijalni savetnik u NLB banci AD, Beograd, e-mail: kozarv@yahoo.com

¹ *Službeni glasnik RS*, br. 104/09

1. Namera ili krajnja nepažnja kao kvalifikovani oblici vinosti stečajnog upravnika

Zakonom o stečaju predviđena je **odgovornost** stečajnog upravnika **za štetu** prouzrokovanu učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom, na taj način što je propisano da stečajni upravnik **odgovara ličnom imovinom** za takvu štetu (član 31 stav 1). U pravnoj teoriji ističe se da je stečajni upravnik neposredno odgovoran svakom učesniku u postupku, svojom ličnom imovinom, u statusu preduzetnika.² Kako je stečajni upravnik fizičko lice, sa jedinstvenom imovinom, on bi odgovarao za štetu ličnom imovinom, i da nije takve odredbe u zakonu.

Kako se prilikom utvrđivanja građanskopravne odgovornosti za štetu namera ili krajnja nepažnja ne pretpostavljaju (već samo obična nepažnja), to znači da bi oštećeno lice moralo da **dokaže** postojanje takvih **kvalifikovanih oblika vinosti** stečajnog upravnika.³ Dakle, krivica je osnov odgovornosti stečajnog upravnika, i njeno postojanje se mora dokazati u svakom konkretnom slučaju.⁴

Ako je šteta nastala zbog radnje stečajnog upravnika koja je **izvršena po nalogu stečajnog sudije**, stečajni upravnik nije odgovoran za nastalu štetu, osim ako je nalog dat na osnovu njegovih nesavesnih radnji ili predloga (član 31 stav 2). Za štetu koju učine stručna lica koja je angažovao stečajni upravnik, stečajni upravnik odgovara ako je šteta nastala usled propuštanja stečajnog upravnika da izvrši nadzor nad njihovim radom (član 31. stav 3).

2. Odgovornost Republike Srbije za štetu

Zakon o stečaju u članu 31 stav 1 predviđa odgovornost stečajnog upravnika samo za štetu učinjenu namerno ili krajnjom nepažnjom (culpa lata, umišljaj), ali ne i za štetu prouzrokovanu običnom nepažnjom – nehatom. Prema tome, zakon ustanovljava teži oblik krivice kao osnov odgovornosti stečajnog upravnika, što znači da šteta nastala usled obične nepažnje stečajnog upravnika (culpa levis) ne može voditi zasnivanju njegove odgovornosti.

Međutim, i u slučaju kada je šteta prouzrokovana običnom nepažnjom – nehatom postoji odgovornost za štetu, ali je u pitanju poseban oblik odgovornosti države, kao pravnog lica za štetu koju prouzrokuje njegov organ, koja

² Jovanović – Zattila M. i V. Čolović V., (2007). Stečajno pravo, Beograd, Dosije, str. 49

³ Kozar V., (2010). Komentar stečajnih zakona, Beograd, Poslovni biro, str. 22

⁴ Slijepčević D. i Spasić S., (2006). Komentar Zakona o stečajnom postupku, Beograd, Ces Mecon, str. 70.

je predviđena članom 172 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima, u kome je propisano da „pravno lice odgovara za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija.” Reč o posebnom osnovu odgovornosti. Odgovornost države takođe se zasniva na krivici koja se sastoji u odgovornosti države za rđav izbor službenog lica, tj. u konkretnom slučaju za izbor lica koje postavljeno na funkciju stečajnog upravnika, kao organa stečajnog postupka (*culpa in eligendo*).

Da je stečajni upravnik službeno lice ukazuje i odredba iz člana 19 stav 2 Zakona o stečaju, u kome je propisano da stečajni upravnik, kao i lica koja obavljaju poslove stečajnog upravnika u ime organizacije koja je posebnim zakonom određena da obavlja poslove stečajnog upravnika, imaju status službenog lica. Takođe, stečajni upravnik se može podvesti pod definiciju državnog službenika iz člana 2 stav 1 Zakona o državnim službenicima kao lica čije se radno mesto sastoji od poslova iz delokruga organa državne uprave, sudova. U članu 124 Zakona o državnim službenicima propisano je da za štetu koju državni službenik na radu ili u vezi s radom prouzrokuje trećem licu nezakonitim ili nepravilnim radom odgovara Republika Srbija.

Obična nepažnja, kao blaži oblik krivice, po zakonu se pretpostavlja. Naime, u članu 154 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima propisano da ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice. To znači da oštećeni mora samo dokazati da između štetnikove radnje ili propuštanja i štete postoji uzročna veza, jer, kada je u pitanju građanskopravna odgovornost za štetu, u našem pravnom sistemu krivica se pretpostavlja. Zakon pod krivicom podrazumeva običnu nepažnju. Naravno, štetnik se može osloboditi odgovornosti za štetu, ukoliko dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.

Prema članu 172 stav 2 Zakona o obligacionim odnosima, ako za određeni slučaj nije što drugo u zakonu određeno, pravno lice ima pravo na naknadu od lica koje je štetu skrivilo namerno ili krajnjom nepažnjom. To znači da bi država imala pravo da se **regresira** od stečajnog upravnika, ali samo za štetu učinjenu **namerno** ili **krajnjom nepažnjom**, ali ne i za štetu prouzrokovanu njegovom **običnom nepažnjom** – nehatom, koju uvek i u krajnjoj liniji snosi država.⁵ Pravo države na regres zastareva u roku od šest meseci od dana isplaćene naknade štete.

U suštini, **za štetu** prouzrokovanu učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom postoji **solidarna odgovornost** stečajnog upravnika i

⁵ Kozar V., (2011). Odgovornost stečajnog upravnika za štetu prouzrokovanu učesnicima u postupku, *Radno-pravni savetnik* (5), str. 41–50

države, a ako je štetu prouzrokovao običnom nepažnjom – nehatom, tada postoji samo odgovornost države po članu 172 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima.⁶

Saglasno izloženom, po istom pravnom osnovu iz člana 172 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima, može se postaviti i pitanje odgovornosti stečajnog dužnika, kao pravnog lica, za štetu koju učesnicima u postupku prouzrokuje stečajni upravnik kao njegov organ – zastupnik, u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija. Naime, u članu 19 stav 1 Zakona o stečaju propisano je da stečajni upravnik vodi poslove i zastupa stečajnog dužnika, što ukazuje da je stečajni upravnik organ stečajnog dužnika kao pravnog lica, iako je istovremeno i službeno lice po članu 19 stav 2 navedenog zakona. Kada je u pitanju šteta prouzrokovana učesnicima u postupku, a pre svega šteta koja je prouzrokovana stečajnim poveriocima, smatramo da nema mesta odgovornosti stečajnog dužnika. Jer, prihvatanjem postojanja odgovornosti stečajnog dužnika za štetu koju je prouzrokovao stečajni upravnik, kao njegov organ, poverioci bi došli u situaciju da se namiruju iz stečajne mase, koja i inače služi namirenju njihovih potraživanja. Na taj način došlo bi do umanjenja stečajne mase, a time i do srazmernog umanjenja procenta namirenja prijavljenih i utvrđenih potraživanja stečajnih poverilaca, čime se gubi osnovna svrha instituta naknade štete, a koja se ogleda u uspostavi stanja koje je postojalo da nije bilo štetnikove radnje.

Međutim, pitanje odgovornosti stečajnog dužnika, kao pravnog lica, za štetu koju prouzrokuje njegov organ u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija, može se postaviti kada je u pitanju šteta koju je stečajni upravnik prouzrokovao trećim licima, koja nisu stečajni poverioci ni drugi učesnici u postupku. U tom slučaju postoji odgovornost stečajnog dužnika. Oštećenja lica svoje pravo ostvaruju kao poverioci stečajne mase, jer takva šteta predstavlja dug, odnosno obavezu stečajne mase. U smislu člana 104 stav 1 tačka 1 Zakona o stečaju, obaveze stečajne mase su obaveze koje su prouzrokovane radnjama stečajnog upravnika ili na drugi način upravljanjem, unovčenjem i podelom stečajne mase, a koje ne spadaju u troškove stečajnog postupka. A po odredbi iz člana 54 stav 1 istog zakona, iz stečajne mase prioriteto se namiruju troškovi stečajnog postupka, a po njihovom punom namirenju obaveze stečajne mase.

⁶ Kozar V. i Počuca M., (2011). Šteta u stečajnom postupku u: Zdravko Petrović (urednik) Osiguranje naknade štete i novi građanski sudki postupci – zbornik referata sa XIV redovnog međunarodnog savetovanja, Beograd, Intermex, str. 135

3. Subjektivno-objektivni rok zastarelosti zahteva za naknadu štete

Zahtev za naknadu štete **zastareva** u roku od godinu dana od saznanja oštećenog za štetu, odnosno u roku od tri godine od **pravnosnažnosti rešenja** o zaključenju ili obustavljanju stečajnog postupka, odnosno rešenja kojim je potvrđeno usvajanje plana reorganizacije (član 31 stav 4). Na ovaj način zakon propisuje subjektivno-objektivni rok zastarelosti. Subjektivni rok teče od saznanja oštećenog za štetu, a objektivni od pravnosnažnosti rešenja o okončanju stečajnog postupka na jedan od zakonom predviđenih načina. U pitanju je poseban rok zastarelosti, koji se razlikuje od roka zastarelosti potraživanja naknade **deliktne štete** iz člana 376 st. 1 i 2 Zakona o obligacionim odnosima, u kome je propisano da potraživanje naknade prouzrokovane štete zastareva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo, s tim što u svakom slučaju ovo potraživanje zastareva za pet godina od kad je šteta nastala. Pre svega, subjektivni rok iz Zakona o stečaju je **kraći** od opšteg roka zastarelosti i propisanog za naknadu deliktne štete i iznosi godinu dana od saznanja oštećenog za štetu. Objektivni rok je, takođe kraći od navedenog roka, i iznosi tri godine, ali još je važnija razlika u pogledu činjenice za koju se vezuje početak njegovog toka. Naime, po Zakonu o stečaju rok se ne računa od nastanka štete, već od dana pravnosnažnog okončanja stečajnog postupka na jedan od zakonom propisanih načina (zaključenje ili obustava stečajnog postupka, potvrđivanje plana reorganizacije). Zbog takvog određivanja početka toka objektivnog roka zastarelosti, sledi zaključak da se, u zavisnosti od trajanja postupka stečaja, može desiti da potraživanje naknade štete koju je prouzrokovao stečajni upravnik učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom, ne bude zastarelo iako je tužba podneta mnogo godina posle nastanka štete, ako je oštećeni saznao za štetu, tek docnije u toku postupka, a tužba bude podneta pre isteka subjektivnog roka.

Prema članu 360 st. 1 i 3 Zakona o obligacionim odnosima, **zastarelošću prestaje pravo zahtevati ispunjenje obaveze**, dok se sud ne može obazirati na zastarelost ako se dužnik na nju nije pozvao. Ako je dužnik ispunio zastarelu obavezu, dužnik nema pravo da zahteva da mu se vrati ono što je dao, čak i ako nije znao da je obaveza zastarela (član 367 Zakona o obligacionim odnosima).⁷ U pravnoj teoriji ističe se da zastarelost ima za posledicu da jedna civilna (utuživa) obligacija izgubi to svojstvo i pretvori se u **naturalnu (neutuživu)**

⁷ Dukić-Mijatović M., (2010). Stečajno pravo, Novi Sad, Pravni fakultet Univerziteta Privredna akademija, str.161.

obligaciju, ali produžava svoju egzistenciju iako u tom transformisanom obliku.⁸ Zakon razlikuje zastarelost od prekluzivnih rokova za podizanje tužbe ili izvršenje određene radnje pod pretnjom gubitka prava. U članu 370 Zakona o obligacionim odnosima izričito je propisano da se pravila o zastarelosti ne primenjuju u slučajevima kada su u zakonu određeni rokovi u kojima treba da se podigne tužba ili da se izvrši određena radnja pod pretnjom gubitka prava. Reč je o prekluzivnim rokovima, koji se u praksi često pogrešno označavaju kao zastarelost. Propuštanje prekluzivnog roka da se izvrši određena radnja (npr. popuštanje kupca da obavesti prodavca o vidljivim nedostacima robe u roku od osam dana, a kod ugovora u privredi bez odlaganja – član 481 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima) **ima za posledicu gubitak prava**. U slučaju propuštanja prekluzivnog roka za podizanje tužbe sud po službenoj dužnosti takvu tužbu **odbacuje kao neblagovremenu**. Kao primer prekluzivnog roka za podizanje tužbe može se navesti odredba iz člana 117 stav 1 Zakona o stečaju kojom je propisan rok od osam dana za tužbu radi utvrđivanja osporenog potraživanja.

Prema tome, prekluzivne rokove valja jasno razlikovati od zastarelosti. U pravnoj teoriji ističe se da je prekluzivni rok zakonom određeno vreme u kome može da se vrši jedno subjektivno pravo i čijim istekom to pravo definitivno prestaje. Prekluzivni rok se razlikuje od zastarelosti ne samo po pravnim dejstvima koja izaziva već i po tome što o prekluzivnom roku sud vodi računa po službenoj dužnosti.⁹

4. Odgovornost za štetu prouzrokovanu trećim licima koja nisu učesnici u postupku

Izložena posebna pravila od odgovornosti stečajnog upravnika za štetu odnose se samo na štetu prouzrokovanu **učesnicima u postupku**, dakle ne i na štetu koja je prouzrokovana pravnim i fizičkim licima koja nisu učesnici u postupku. Zakon o stečaju ne daje definiciju učesnika u postupku, ali iz njegovih pojedinih odredaba jasno je da su to **stranke** u stečajnom postupku, i to pre svega poverioci (stečajni poverioci, zatim razlučni i izlučni poverioci), kao i sam stečajni dužnik, a to mogu biti i treća lica. U odredbama čl. 48–53 sadržana su pravila koja su grupisana pod naslovom „*Poverioci i drugi učesnici u postupku*”, a iz kojih se može izvesti zaključak, koja lica su pored poverioca, učesnici u postupku.¹⁰

⁸ Đorđević, Ž., Stanković, V., op. cit., str. 708

⁹ Ibidem, str. 715

¹⁰ Odredbama čl. 48–53 uređen je položaj poverioca i drugih učesnika u postupku. Poverioci koji učestvuju u stečajnom postupku jesu stečajni poverioci, razlučni poverioci i izlučni poverioci.

U stečajnom postupku mogu da učestvuju treća lica, dakle lica koja su **solidarni dužnici, jemci**, garantni i slično, na način propisan ovim zakonom, koja mogu kao stečajni poverioci zahtevati da im se vrati ono što su za stečajnog dužnika platili pre ili posle dana pokretanja stečajnog postupka, ako imaju **regresno pravo** prema stečajnom dužniku (član 53).

Kada su u pitanju solidarni dužnici, reč je o njihovom **pravu na regres** ustanovljenom članom 208 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima koji reguliše **regres isplatioca**, na taj način što propisuje da „solidarni dužnik koji isplati više nego što iznosi njegov udeo u šteti, može tražiti od svakog od ostalih dužnika da mu **naknadi** ono što je platio za njega”. Ista odredba sadržana je u i članu 423 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima kao **opšte pravilo** za sve solidarne obaveze i glasi: „dužnik koji je ispunio obavezu ima pravo zahtevati od svakog **sadužnika** da mu naknadi deo obaveza koji pada na njega”.

U pogledu prava jemca u slučaju stečaja glavnog dužnika Zakon o obligacionim odnosima u članu 1007 sadrži posebna pravila, tako što propisuje da u slučaju **stečaja glavnog dužnika** poverilac je dužan **prijaviti svoje potraživanje** u stečaj i o tome obavestiti jemca, inače odgovara jemcu za štetu koju bi ovaj imao zbog toga. Ali smanjenje obaveze glavnog dužnika u stečajnom postupku ili u postupku prinudnog poravnanja **ne povlači** sa sobom i odgovarajuće smanjenje **jemčeve obaveze**, te jemac odgovara poveriocu za ceo iznos svoje obaveze. U smislu člana 1013 *Zakona o obligacionim odnosima*, jemac koji je isplatio poveriocu njegovo potraživanje može zahtevati od dužnika da mu **naknadi** sve što je isplatio za njegov račun, kao i kamatu od dana isplate. Kad ima **više jemaca**, pa jedan od njih isplati dospelu potraživanje, on ima pravo zahtevati od ostalih jemaca da mu svaki naknadi **deo** koji pada na njega, na osnovu odredbe člana 1018 istog zakona.

Kao primer lica koje ima regresno pravo može se navesti banka garant, koja je po nalogu stečajnog dužnika pre otvaranja stečaja izdala neopozivu **bankarsku garanciju** sa klauzulom „bez prigovora”, i u toku stečaja platila korisniku iznos po osnovu garancije.¹¹

Sledi zaključak da se na štetu koju je stečajni upravnik prouzrokovao pravnim i fizičkim licima koja **nisu učesnici u postupku**, ne primenjuju citirana specijalna pravila iz Zakona o stečaju, već opšta pravila o odgovornosti za štetu iz Zakona o obligacionim odnosima i drugih propisa. To bi značilo da bi za štetu prouzrokovanu tim licima stečajni upravnik odgovarao i kada istu nije prouzrokovao namerno ili krajnjom nepažnjom, već običnom nepažnjom.

¹¹ Dukić-Mijatović, M., (2006). Ostvarivanje regresa kod osiguranja bankarskih poslova, *Pravni život* 55(11), str. 799–809

Međutim, u pogledu odgovornosti stečajnog upravnika za štetu prouzrokovanu trećim licima koja nisu učesnici u postupku, trebalo bi primenjivati **kvalifikovani oblik vinosti** iz Zakona o državnim službenicima, koji je blaži u odnosu na odgovornost za štetu prouzrokovanu učesnicima u stečajnom postupku, jer se traži da šteta bude prouzrokovana **namerno**, dakle nije dovoljna krajnja nepažnja. Naime, u članu 124 Zakona o državnim službenicima propisano je da za štetu koju državni službenik na radu ili u vezi s radom prouzrokuje trećem licu nezakonitim ili nepravilnim radom odgovara Republika Srbija, s tim što oštećenik ima pravo da naknadu štete zahteva i neposredno od državnog službenika, ako je on štetu prouzrokovao **namerno**. Ovaj zakon predviđa i pravo na regres – ako Republika Srbija oštećeniku nadoknadi štetu koju je državni službenik prouzrokovao namerno ili iz krajnje nepažnje, ima pravo da od državnog službenika zahteva naknadu plaćenog iznosa u roku od šest meseci od dana isplaćene naknade štete. Dakle, krajnja nepažnja stečajnog upravnika značajna je, ali samo za ostvarivanje prava države na regres.

Takođe, na zastarelost potraživanja naknade **deliktne štete** koju je stečajni upravnik prouzrokovao pravnim i fizičkim licima koja **nisu učesnici u postupku**, primenjivao bi se subjektivno – objektivni rok od tri, odnosno pet godina iz člana 376 st. 1 i 2 Zakona o obligacionim odnosima.

Za štetu koju stečajni upravnik kao organ stečajnog dužnika, prouzrokuje trećim licima, koja nisu stečajni poverioci ni drugi učesnici u postupku, u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija, odgovara i stečajni dužnik, kao pravno lice, po pravnom osnovu iz člana 172 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima, u kome je propisano da „pravno lice odgovara za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija.” U članu 19 stav 1 Zakona o stečaju propisano je da stečajni upravnik vodi poslove i zastupa stečajnog dužnika, što ukazuje da je stečajni upravnik organ stečajnog dužnika kao pravnog lica, iako je istovremeno i službeno lice po članu 19 stav 2 navedenog zakona.

Oštećenja treća lica svoje pravo ostvaruju kao poverioci stečajne mase, jer takva šteta predstavlja dug, odnosno obavezu stečajne mase. U smislu člana 104 stav 1 tačka 1 Zakona o stečaju, obaveze stečajne mase su obaveze koje su prouzrokovane radnjama stečajnog upravnika ili na drugi način upravljanjem, unovčenjem i podelom stečajne mase, a koje ne spadaju u troškove stečajnog postupka. A po odredbi iz člana 54 stav 1 istog zakona, iz stečajne mase prioriteto se namiruju troškovi stečajnog postupka, a po njihovom punom namirenju obaveze stečajne mase.

U pogledu odgovornosti za štetu koju je stečajni upravnik prouzrokovao licima koja nisu učesnici u postupku primenjuju se i druga opšta pravila o

odgovornosti za štetu iz Zakona o obligacionim odnosima, kao npr. odredbe o **podeljenoj odgovornosti** za štetu,¹² kao i pravila o **sniženju naknade štete**.¹³

5. Obavezno i dodatno osiguranje od profesionalne odgovornosti

Zakon o stečaju uvodi **obavezu osiguranja** stečajnih upravnika po kome je aktivni stečajni upravnik dužan da u svoje ime i za svoj račun zaključi sa osiguravajućim društvom ugovor o obaveznom osiguranju **od profesionalne odgovornosti** sa osiguranom sumom u iznosu od najmanje 30.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan zaključenja ugovora, za sve rizike povezane sa obavljanjem poslova stečajnog upravnika (član 30 stav 1).¹⁴

Takođe, predviđeno je i dodatno osiguranje na zahtev odbora poverilaca pri čemu premija dodatnog osiguranja predstavlja obavezu stečajne mase (član 30 st. 2–4). Naime, odbor poverilaca može u bilo kom trenutku zahtevati od stečajnog upravnika da zaključi ugovor o dodatnom osiguranju od profesionalne odgovornosti **za konkretni stečajni postupak** i na iznos koji je veći od 30.000 evra u dinarskoj protivvrednosti, a stečajni upravnik je dužan da takvo osiguranje ugovori, osim ukoliko ne dokaže da nije u mogućnosti da na tržištu ugovori takvo osiguranje.¹⁵ Osiguranu sumu određuje odbor poverilaca s obzirom na visinu stečajne mase i posebne okolnosti, kao i postojeće ili moguće rizike, s tim što stečajni sudija, postupajući po službenoj dužnosti ili po zahtevu zainteresovanog lica, može naložiti **umanjenje** tog iznosa ili u potpunosti zabraniti preuzimanje dodatnog osiguranja ako proceni da su troškovi premije dodatnog osiguranja neopravdano visoki.

Kao što je rečeno premija dodatnog osiguranja predstavlja **obavezu stečajne mase**. Bitnu novinu iz Zakona o stečaju predstavlja uvođenje obaveza stečajne mase u koje spadaju npr. i zarade i ostala primanja zaposlenih kojima nije dat otkaz ugovora o radu ili lica koja je angažovao stečajni upravnik radi okončanja započetih poslova ili radi vođenja stečajnog postupka (član 77 st. 3 i 4), a takođe i iznos koji odgovara tržišnoj vrednosti stvari na kojoj postoji izlučno pravo, a koju je stečajni dužnik neovlašćeno otuđio u toku stečajnog

¹² Filipović, A., Filipović, D., (2010). Podeljena odgovornost u saobraćaju i neke dileme u poslovnoj sudskoj praksi, *Pravo – teorija i praksa* 27(5–6), str. 23–41

¹³ Filipović, D., (2011). Sniženje naknade štete po odredbama člana 191. i 205. Zakona o obligacionim odnosima i stav sudske prakse, *Pravo – teorija i praksa* 28(7–9), str. 107–120

¹⁴ Obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti u naš pravni sistem uvodi se odredbama posebnih zakona. O drugim vidovima obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti videti: Čolović, V., (2010). Osiguranje od lekarske odgovornosti, *Strani pravni život* (10), godina, str. 33–56

¹⁵ Đukić – Mijatović M., (2010). Vodič kroz stečajni postupak, izdanje autora, Novi Sad, str. 41.

postupka (član 50 stav 4). Reč je, dakle, o **potraživanjima koja su nastala posle otvaranja stečajnog postupka**, i koja su se u dosadašnjoj sudskoj praksi nazivala „**dug stečajne mase**” jer u suštini spadaju u troškove stečajnog postupka, a kao i troškovi stečajnog postupka, imaju različitu pravnu prirodu od potraživanja stečajnih poverilaca, koja su nastala pre otvaranja stečaja. I troškovi stečajnog postupka i obaveze stečajne mase namiruju se, dakle, izvan isplatnih redova, i to u punom iznosu. Za takva potraživanja, uključujući i potraživanje osiguravajućeg društva na ime premije dodatnog osiguranja od profesionalne odgovornosti stečajnog upravnika, može biti podneta kondemnatorna tužba i dozvoljeno je **prinudno izvršenje** protiv stečajnog dužnika radi njihove naplate, jer se, po pravilu, od dana otvaranja stečajnog postupka ne može protiv stečajnog dužnika, odnosno nad njegovom imovinom, odrediti i sprovesti prinudno izvršenje, niti bilo koja mera postupka izvršenja **osim** izvršenja koja se odnose na **obaveze stečajne mase** i **troškove** stečajnog postupka (član 93 stav 1).

6. Šteta u postupku prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica

6.1. Nemogućnost poništaja prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica

Zakon o stečaju ne sadrži posebne odredbe o pravnoj zaštiti, odnosno o pravnim sredstvima u postupku prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica. Drugim rečima, zakon ne propisuje način, postupak i pravno sredstvo kojim bi se moglo inicirati preispitivanje zakonitosti i pravilnosti akata i radnji preduzetih u postupku prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica.¹⁶

Takve posebne odredbe nisu bile propisane ni ranijim propisima – Zakonom o stečajnom postupku, odnosno Zakonom o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji. Otuda, stavovi sudske prakse nastale u primeni ranijih stečajnih zakona nisu izgubili aktuelnost kada je u pitanju mogućnost **poništaja prodaje** stečajnog dužnika kao pravnog lica, odnosno nedozvoljenost tužbe za utvrđenje ništavosti prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica.

Član 133. Zakona o stečaju reguliše samo pitanje **prigovora na predloženu** ili **izvršenu** prodaju celokupne imovine ili dela imovine stečajnog dužnika, dakle kada je u pitanju prodaja pojedinačnih, individualno određenih **stvari, a ne i kada se stečajni dužnik prodaje kao pravno lice**. Stečajni dužnik i poverioci mogu podneti prigovor **na predloženu** prodaju najkasnije u roku od deset dana pre predloženog datuma prodaje ili prenosa, ako za

¹⁶ Kozar V., Petrović Z., Počuča M., (2010). Zastupanje pravnih lica u sudskim postupcima (privredno procesno pravo), „Poslovni biro”, Beograd, str. 96.

njega postoji propisan osnov. O prigovoru odlučuje stečajni sudija. Prigovor ne zadržava prodaju, osim ako stečajni sudija ne odluči drugačije (član 133 stav 6) Poverioci mogu staviti prigovor na **izvršenu** prodaju ukoliko za to postoji osnov. Prigovor **ne utiče na izvršenu prodaju**, već predstavlja osnov za utvrđivanje odgovornosti stečajnog upravnika ako je **šteta** nastala radnjom stečajnog upravnika u postupku prodaje. Osnov za prigovor može biti prevara, pristrasno ponašanje stečajnog upravnika, nepotpuno dato obaveštenje ili bilo koji drugi razlog iz koga proizlazi da je stečajni upravitelj vodio postupak prodaje na štetu stečajne mase. Obična tvrdnja da je postignuta **cena preniska** nije dovoljan osnov za podnošenje prigovora (član 133 stav 8).

Dakle, Zakon o stečaju ubrzava postupak prodaje, propisujući da prigovor **ne zadržava** predloženu prodaju, a takođe garantuje pravnu sigurnost kupcima, tako što predviđa da prigovor **ne utiče** na izvršenu prodaju, što znači da ne utiče na punovažnost zaključenog ugovora o prodaji imovine, koji se ne bi mogao poništiti ili oglasiti ništavim zbog eventualnih nepravilnosti u postupku prodaje, primenom opštih odredaba o nevažnosti ugovora iz čl. 103 do 117 Zakona o obligacionim odnosima, već predstavlja samo osnov za odgovornost stečajnog upravnika za štetu, s tim što je obična tvrdnja da je postignuta **cena preniska**, koja se u praksi najčešće ističe, izričito isključena kao osnov za podnošenje prigovora.¹⁷

Slične odredbe o prigovoru na predloženu ili izvršenu prodaju bile su predviđene u članu 111 st. 6 i 9 ranijeg Zakona o stečajnom postupku.

Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji predviđao je mogućnost **ponišťaja prodaje** imovine, tako što je u članu 136 stav 1 propisivao da poverioci i dužnik mogu u roku od tri meseca od dana prodaje stvari dužnika da zahtevaju **ponišťaj prodaje** ako su prodajom oštećeni interesi poverilaca, s tim što je prema stavu 3 istog člana u slučaju ponišťaja prodaje kupac imao pravo na **naknadu štete** kao poverilac stečajne mase. Međutim, mogućnost **ponišťaja prodaje** imovine izostavljena je iz Zakona o stečajnom postupku, a nije predviđena ni u u važećem Zakonu o stečaju, već je prednost data ubrzavanju postupka prodaje i zaštite pravne sigurnosti kupaca.

Ali, prema stavovima sudske prakse, nastale za vreme važenja Zakona o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, koji nisu izgubili aktuelnost, institut ponišťaja prodaje iz člana 136 nije se mogao primeniti na prodaju stečajnog dužnika kao pravnog lica, a ugovor o prodaji stečajnog dužnika kao pravnog lica nije se mogao poništiti ili oglasiti ništavim zbog nepravilnosti

¹⁷ Kozar, V., (2010). Pobijanje prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, *Pravo i privreda* (7–9), str. 290.

u postupku prodaje, primenom opštih odredaba o nevažnosti ugovora iz čl. 103 do 117 Zakona o obligacionim odnosima, već je **žalba** protiv rešenja o **obustavi postupka** stečaja jedini način za pobijanje sprovedenih stečajnih radnji u postupku prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, uključujući i zaključeni ugovor o prodaji.

6.2. Nedoizvoljenost prigovora ponuđača koji nije izabran i naknada štete

Nije dozvoljen **prigovor ponuđača** koji nije izabran kao najpovoljniji, na izvršenu prodaju stečajnog dužnika kao pravnog lica ili imovine, ali ima pravo na **naknadu štete** od stečajnog upravnika ukoliko istu dokaže, saglasno opštim pravilima imovinskog prava i posebnim odredbama iz člana 31 Zakona o stečaju (odnosno člana 19 stav 1 Zakona o stečajnom postupku).¹⁸

Takav stav zauzet je u sudskoj praksi prilikom odgovora na pitanje da li ponuđač, kod kupovine stečajnog dužnika kao pravnog lica ili imovine stečajnog dužnika, koji **nije izabran** kao najpovoljniji, može podneti **pravni lek**, koji i kome.

Prema odgovoru datom u sudskoj praksi, odredbe o prodaji u Zakonu o stečajnom postupku omogućuju **brži postupak** prodaje imovine. Zakon štiti kupce imovine u stečajnom postupku, tako što obezbeđuje sigurnost u prodaji. To znači da je prenos prava svojine siguran, a zaštita od mogućih zahteva drugih poverilaca predviđena je odredbom člana 111 stav 8 Zakona o stečajnom postupku, koja propisuje da **prigovor ne utiče na izvršenu prodaju**, već utiče na eventualnu **štetu** do koje je došlo radnjama stečajnog upravnika u postupku prodaje. Član 111 stav 6 Zakona o stečajnom postupku propisuje da stečajni dužnik i poverioci mogu podneti **prigovor** na predloženu prodaju najkasnije u roku od 10 dana pre predloženog datuma prodaje ili prenosa, ako za njega postoji propisan osnov. O prigovoru odlučuje stečajni sudija. Prigovor **ne zadržava prodaju**, osim ako stečajni sudija ne odluči drugačije. Takođe, po stavu 8 ovog člana istog zakona, poverioci mogu staviti **prigovor na izvršenu prodaju** ukoliko za to postoji osnov. Prigovor **ne utiče na izvršenu prodaju**, već utiče na eventualnu štetu do koje je došlo radnjama stečajnog upravnika u postupku prodaje. Imajući u vidu citirane zakonske odredbe, **aktivnu legitimaciju** za podnošenje pravnog leka u vidu prigovora na predloženu prodaju, odnosno već izvršenu prodaju, mogu podneti stečajni dužnik i poverioci, odnosno poverioci, a **ne i ponuđač** koji nije izabran kao najpovoljniji. Stoga prigovor ovog lica na predloženu ili izvršenu prodaju imovine stečajnog dužnika rešenjem **odbacuje** stečajni sudija kao nedozvoljen. Stečajni

¹⁸ Kozar V., Petrović Z., Počuča M., op. cit., strana 99.

postupak je **hitan** i stoga izvršena prodaja imovine stečajnog dužnika proizvodi pravno dejstvo bez obzira na obim i težinu eventualno učinjenih nepravilnosti, na koji način se kupac imovine stečajnog dužnika štiti od svih štetnih posledica nepravilne ili nezakonite prodaje sprovedene od strane stečajnog upravnika. Ponuđaču stoji na raspolaganju pravni put u drugom sudskom postupku, u vidu **tužbe za naknadu štete** od stečajnog upravnika, ukoliko istu dokaže, shodno odredbi člana 19 stav 1 Zakona o stečajnom postupku i opštim pravilima imovinskog prava.¹⁹

Posebne odredbe o odgovornosti stečajnog upravnika **za štetu** koju je prouzrokovao učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom, sadržane su u članu 31 Zakona o stečaju. U suštini, odgovornost stečajnog upravnika za štetu regulisana je na isti način kao i u članu 19 stav 1 ranijeg Zakona o stečajnom postupku, što znači da izloženi stav sudske prakse, nastao u primeni ranijeg zakona, nije izgubio aktuelnost.

Zaključak

Stečajni upravnik odgovara ličnom imovinom za štetu prouzrokovanu učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom, a teret dokazivanja takvih kvalifikovanih oblika vinosti je na oštećenom licu. Kada je šteta prouzrokovana običnom nepažnjom – nehatom postoji odgovornost **države**, kao pravnog lica za štetu koju prouzrokuje njegov **organ**.

Za štetu prouzrokovanu učesnicima u postupku namerno ili krajnjom nepažnjom postoji **solidarna odgovornost** stečajnog upravnika i Republike Srbije, a ako je štetu prouzrokovao običnom nepažnjom, tada postoji samo odgovornost države.

Zahtev za naknadu štete od stečajnog upravnika **zastareva** u roku od godinu dana od saznanja oštećenog za štetu, odnosno u roku od tri godine od **pravnosnažnosti rešenja** o okončanju stečajnog postupka na jedan od zakonom predviđenih načina.

Na štetu koju je stečajni upravnik prouzrokovao pravnim i fizičkim licima koja **nisu učesnici u postupku**, ne primenjuju posebna pravila iz Zakona o stečaju, već opšta pravila o odgovornosti za štetu iz Zakona o obligacionim odnosima i drugih propisa, a naročito **duži rok o zastarelosti**.

Zakon o stečaju uvodi **obavezu osiguranja** stečajnih upravnika po kome je aktivni stečajni upravnik dužan da u svoje ime i za svoj račun zaključi sa

¹⁹ Odgovor utvrđen na sednici Odeljenja za privredne sporove Višeg trgovinskog suda od 5. i 25. oktobra i 7. i 14. novembra 2006. godine, Sudska praksa, softverski paket za pravnike, „Intermex”, Beograd, 2011.

osiguravajućim društvom ugovor o obaveznom osiguranju **od profesionalne odgovornosti** sa osiguranom sumom u iznosu od najmanje 30.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan zaključenja ugovora, za sve rizike povezane sa obavljanjem poslova stečajnog upravnika

Takođe, predviđeno je i dodatno osiguranje na zahtev odbora poverilaca pri čemu premija dodatnog osiguranja predstavlja obavezu stečajne mase.

Zakon o stečaju ne sadrži posebne odredbe o prigovoru ili drugoj pravnoj zaštiti, odnosno o pravnim sredstvima u postupku prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica. Prigovor je predviđen samo u postupku prodaje celokupne imovine ili dela imovine stečajnog dužnika, dakle kada je u pitanju prodaja pojedinačnih, individualno određenih **stvari**, ali ni u tom postupku **ne utiče na punovažnost izvršene prodaje**, već predstavlja osnov za utvrđivanje odgovornosti stečajnog upravnika ako je **šteta** nastala radnjom stečajnog upravnika u postupku prodaje. Osnov za prigovor može biti prevara, pristrasno ponašanje stečajnog upravnika, nepotpuno dato obaveštenje ili bilo koji drugi razlog iz koga proizlazi da je stečajni upravnik vodio postupak prodaje na štetu stečajne mase, s tim što obična tvrdnja da je postignuta **cena preniska** nije dovoljan osnov za podnošenje prigovora.

Vladimir Kozar

The Faculty of Law, The University of Business Academy in Novi Sad, Assistant professor and Special Adviser, NLB bank, Belgrade, e-mail: kozarv@yahoo.com

Civil law liability of bankruptcy trustee and the state in bankruptcy proceedings

A b s t r a c t

A bankruptcy trustee shall be liable with his personal assets for the damage caused with intent or out of gross negligence to the participants in the bankruptcy proceedings, while the burden of proof of such a fault shall rest on the injured party. In the case when the damage is caused by negligence – the state – the Republic of Serbia – shall be held liable, as a legal person liable for the damage caused by its organ. For the damage caused to the parties in the bankruptcy proceedings with intent or out of gross negligence the bankruptcy trustee and the Republic of Serbia shall be jointly and severally liable.

An objection filed in the procedure for the sale of assets does not effect the validity of the concluded sale. It rather serves as a basis for determining

the liability of the bankruptcy trustee if the damage has been caused by an act of the bankruptcy trustee in the sales procedure.

Key words: damages, bankruptcy proceedings, bankruptcy trustee, sale.

Literatura

1. Ajnšpiler G., (2010). Novi Zakon o stečaju, Zbornik radova Neka aktuelna pitanja u postupku stečaja, Beograd, IP „Glosarijum”
2. Dukić-Mijatović, M., (2010). Vodič kroz stečajni postupak, Novi Sad, Izdanje autora
3. Dukić-Mijatović, M., (2010). Stečajno pravo, Novi Sad, Pravni fakultet, Univerzitet Privredna akademija
4. Dukić-Mijatović, M., (2006). Ostvarivanje regresa kod osiguranja bankarskih poslova, *Pravni život* 55(11)
5. Đorđević, Ž., Stanković, V., (1987). Obligaciono pravo, Beograd, Naučna Knjiga
6. Jovanović-Zattila, M. i V. Čolović, V., (2007). Stečajno pravo, Beograd, Dosije
7. Kozar, V., (2010). Komentar stečajnih zakona, Beograd, „Poslovni biro”
8. Kozar, V., Petrović, Z., Počuča, M., (2010). Zastupanje pravnih lica u sudskim postupcima (privredno procesno pravo), Beograd, „Poslovni biro”
9. Kozar, V., (2010). Pobijanje prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, *Pravo i privreda* (7–9)
10. Kozar, V., (2011). Odgovornost stečajnog upravnika za štetu prouzrokovanu učesnicima u postupku, *Radno-pravni savetnik* (5), str. 41–50
11. Kozar, V., Počuča, M., Šteta u stečajnom postupku u: Zdravko Petrović (urednik) Osiguranje naknade štete i novi građanski sudski postupci – zbornik referata sa XIV redovnog međunarodnog savetovanja, Beograd, Intermex, str. 135
12. Perović, S., (1986). Obligaciono pravo, Beograd, NIU „Službeni list SFRJ”
13. Slijepčević, D., Spasić, S., (2006). Komentar Zakona o stečajnom postupku, Beograd, Ces Mecon
14. Stanković-Orlić, (1986). Stvarno Pravo, Beograd, Naučna Knjiga
15. Čolović, V., Milijević, N., (2004). Stečajni postupak, Banja Luka, Udruženje pravnika Republike Srpske
16. Čolović, V., (2010). Osiguranje od lekarske odgovornosti, *Strani pravni život* (3)

17. Filipović, A., Filipović, D., (2010). Podeljena odgovornost u saobraćaju i neke dileme u poslovnoj sudskoj praksi, *Pravo – teorija i praksa* 27(5–6)
18. Filipović, D., (2011). Sniženje naknade štete po odredbama člana 191. i 205. Zakona o obligacionim odnosima i stav sudske prakse, *Pravo – teorija i praksa* 28(7–9)
19. Sudska praksa, softverski paket za pravnike, Beograd, „Intermex”